

O'ZBEKISTON QONUNCHILIGI TAHLILI

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УЗБЕКИСТАНА

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

UZBEKISTAN LAW REVIEW

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
X. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvaliyeva, E. Sharipov,
Y. Mahmudov

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 18-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 21,4.
Adadi: 100. Buyurtma: № 96.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik
universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellectual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna universiteti professori, “Stone 36” yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
М. Шаринова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева, Ф. Усмонова,
К. Абдувалиева, Э. Шарипов,
Й. Махмудов

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию

18.09.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 21,4. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 96.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного

юридического университета.

100047, г. Ташкент,

ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам, заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит, доктор права

Ж. Пироо – профессор Сорбоннского университета, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий сектором гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуротов – заведующий сектором судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета международного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель начальника управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
Kh. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvalieva, E. Sharipov,
Y. Makhmudov

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the
Printing house on 18.09.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 21,4.
Units: 100. Order: № 96.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the Sorbonne University, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Business Law and Judicial Protection of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Head of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiyev – Deputy Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **MIRZAYEV FAYZULLA IBODULLAYEVICH**
FATF standartlarini JDL/TMQK sohasida ma'muriy-huquqiy joriy etish mexanizmini takomillashtirish
- 22 **RAXMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Inson huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmining metodologik asoslari
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL O'G'LI**
LegalTech – malakali yuridik yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish yo'nalishi sifatida
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAXON ZOYIDULLAYEVNA**
O'zbekistonda yagona notarial amaliyotni ta'minlashda Adliya vazirligi va Notarial palata hamkorligining istiqbollari
- 46 **TOJIYEV ODILJON**
"Raqqamli parlament" tushunchasi va uning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari
- 52 **XURRAMOV E'ZOZBEK BAXRON O'G'LI**
Tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvni cheklashning konstitutsiyaviy mexanizmlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURG'UN QIZI**
Korporativ nizolarni hal qilishning maqbul usullari
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PO'LATJON O'G'LI**
Transchegaraviy tijorat munosabatlarida sun'iy intellekt tizimlarining huquq layoqatiga oid nazariyalar tahlili
- 82 **RO'ZMURODOVA LOBARXON MIRZOBEK QIZI**
Multimedia jurnalistikasida turdosh huquqlar: audio, video va efir materiallaridan qayta foydalanishning qatlamli modeli

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 92 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar tushunchasi, mazmun-mohiyati va turlari tasnifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSSESI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 103 **XALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
O'zbekiston sud-ekspertiza tizimini muvofiqlashtirishning tashkiliy-huquqiy muammolari
- 112 **MUSAYEV GAYRAT FARXADOVICH**
Farg'onada transchegaraviy firibgarlik bilan bog'liq jinoyatning fosh etilishi: jinoiy-huquqiy, raqqamli-kriminalistik va kriptotahliliy jihatlar
- 119 **MAMADALIYEV UMID YULDASHEVICH**
Jinoyat ishlari bo'yicha ekstraditsiyaning nazariy tahlili
- 130 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
Ekspert xulosasining isbotlash vositasi sifatidagi o'rni va ahamiyati

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

143 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**

Xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini ta'minlashning milliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

“Markaziy Osiyo – Rossiya” formatining xalqaro-huquqiy tartibga solinishi: evolyutsiya, shartnomaviy asos va institutsionallashuv chegaralari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Manfaatlar to'qnashuvi tushunchasini tavsiflash bo'yicha ilmiy yondashuvlar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **МИРЗАЕВ ФАЙЗУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ**
Совершенствование механизма административно-правовой имплементации стандартов ФАТФ в сфере ПОД/ФТ
- 22 **РАХМАНОВ АКМАЛ ЭРГАШЕВИЧ**
Методологические основы механизма обеспечения прав и свобод человека
- 33 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВАНКУЛ УГЛИ**
LegalTech как направление совершенствования системы оказания квалифицированной юридической помощи
- 39 **МУНАВВАРОВА НАИМАХОН ЗОХИДУЛЛАЕВНА**
Перспективы сотрудничества Министерства юстиции и Нотариальной палаты в обеспечении единой нотариальной практики в Узбекистане
- 46 **ТОЖИЕВ ОДИЛЖОН**
Понятие «цифровой парламент» и его конституционно-правовые основы
- 52 **ХУРРАМОВ ЭЪЗОЗБЕК БАХРОН УГЛИ**
Конституционные механизмы ограничения незаконного вмешательства в предпринимательскую деятельность

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 64 **КУВАНДИКОВ ЗОКИР ОБЛАКУЛОВИЧ, НОРИМОВА МАТЛУБА ТУРГУН КИЗИ**
Оптимальные способы разрешения корпоративных споров
- 75 **ТУРДИАЛИЕВ МУХАММАД АЛИ ПУЛАТЖОН УГЛИ**
Анализ теорий правоспособности систем искусственного интеллекта в трансграничных коммерческих отношениях
- 82 **РУЗМУРОВА ЛОБАРХОН МИРЗОБЕК КИЗИ**
Смежные права в мультимедийной журналистике: многоуровневая модель повторного использования аудио-, видео- и эфирных материалов

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 92 **ПРИМОВ БАХТИЁР ОЛИМ УГЛИ**
Понятие, сущность и классификация противоправных деяний, связанных с криптоактивами

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

- 103 **ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРОВОВИЧ**
Организационно-правовые проблемы координации системы судебной экспертизы Узбекистана
- 112 **МУСАЕВ ГАЙРАТ ФАРХАДОВИЧ**
Раскрытие трансграничного мошенничества в Фергане: уголовно-правовые, цифрово-криминалистические и криптоаналитические аспекты
- 119 **МАМАДАЛИЕВ УМИД ЮЛДАШЕВИЧ**
Теоретический анализ экстрадиции по уголовным делам
- 130 **ФАТУЛЛАЕВ ШОДМОНБЕК МАДАТОВИЧ**
Место и значение заключения эксперта как средства доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

143 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**

Вопросы совершенствования национально-правовых основ обеспечения права на обращение в международные органы

157 **УМАРОВ РУСТАМ ЗУЛЬФУКАРОВИЧ**

Международно-правовое регулирование формата «Центральная Азия – Россия»: эволюция, договорная база и пределы институционализации

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

171 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**

Научные подходы к характеристике понятия конфликта интересов

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **MIRZAEV FAYZULLA IBODULLAEVICH**
Improving the mechanism for administrative-legal implementation of FATF standards in the field of AML/CFT
- 22 **RAKHMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Methodological foundations of the mechanism for ensuring human rights and freedoms
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL UGLI**
LegalTech as an avenue for improving the system of qualified legal assistance
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAKHON ZOKHIDULLAEVNA**
Prospects for cooperation between the Ministry of Justice and the Notary Chamber in ensuring a unified notary practice in Uzbekistan
- 46 **TOJIEV ODILJON**
The concept of the “digital parliament” and its constitutional and legal foundations
- 52 **KHURRAMOV EZOZBEK BAKHRON UGLI**
Constitutional mechanisms for limiting illegal interference in entrepreneurial activity

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURGUN KIZI**
Acceptable methods for resolving corporate disputes
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PULATJON UGLI**
Analysis of theories on the legal capacity of artificial intelligence systems in cross-border commercial relations
- 82 **RUZMURODOVA LOBARKHON MIRZOBEK KIZI**
Related rights in multimedia journalism: a layered model for audio, video and broadcast reuse

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 92 **PRIMOV BAKHTIYOR OLIM UGLI**
The concept, essence, and classification of types of illegal acts related to crypto-assets

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 103 **KHALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
Organizational and legal problems of coordinating the forensic system of Uzbekistan
- 112 **MUSAEV GAYRAT FARKHADOVICH**
Solving crimes related to cross-border fraud in Fergana: criminal-legal, digital-criminalistic, and cryptoanalytical aspects
- 119 **MAMADALIEV UMID YULDASHEVICH**
Theoretical analysis of extradition in criminal cases
- 130 **FATULLAEV SHODMONBEK MADATOVICH**
The role and significance of the expert conclusion as a means of proof
-

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

143 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**

Issues of improving the national legal framework for ensuring the right to appeal to international bodies

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

International legal regulation of the “Central Asia – Russia” format: evolution, treaty framework, and limits of institutionalization

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Scientific approaches to characterizing the conflict of interest

Kelib tushgan / Получено / Received: 14.08.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 03.09.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 18.09.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.33010>

UDC: 343.37:336.74:004.7(045)(575.1)

KRIPTO-AKTIVLARGA OID QONUNGA XILOF QILMISHLAR TUSHUNCHASI, MAZMUN-MOHİYATI VA TURLARI TASNIFI

Primov Baxtiyor Olim o'g'li,

O'zbekiston Respublikasi

Odil sudlov akademiyasi mustaqil izlanuvchisi,

yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8970-9029>

e-mail: baxti13051993@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada kripto-aktivlar va mayning sohasida sodir etiladigan qonunga xilof qilmishlarning huquqiy tabiati, mazmun-mohiyati va ularni tasniflash mezonlari nazariy hamda amaliy jihatdan tadqiq etilgan. Jinoyat huquqi doktrinasidagi an'anaviy (instrumental), texnokratik va iqtisodiy-institutsional yondashuvlar tanqidiy tahlil qilinib, mualliflik takliflari ilgari surilgan. Shuningdek, zamonaviy xorijiy konsepsiyalar va xalqaro tashkilotlar (FATF, TRM Labs) standartlari o'rganilgan. Tadqiqot natijasida kripto-qonunbuzarliklarning milliy va transmilliy darajadagi yangi mualliflik ta'riflari shakllantirilgan. Qilmishlar yuridik oqibati va obyektiga ko'ra tasniflanib, ilg'or xorij tajribasi asosida kripto-jinoyatlarning uchta yangi raqamli sinfi nazariy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kripto-aktiv, mayning, ilmiy polemika, mualliflik ta'rifi, tasniflash mezonlari, aqlli shartnoma, blokcheyn

ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ ПРОТИВОПРАВНЫХ ДЕЯНИЙ, СВЯЗАННЫХ С КРИПТОАКТИВАМИ

Примов Бахтиёр Олим угли,

доктор философии по юридическим наукам,

самостоятельный соискатель

Академии правосудия Республики Узбекистан

Аннотация. В статье с теоретической и практической точек зрения исследованы правовая природа и сущность противоправных деяний, совершаемых в сфере оборота криптоактивов и майнинга, а также критерии их классификации. Проведён критический анализ традиционного (инструментального), технократического и экономико-институционального подходов, сформировавшихся в доктрине уголовного права, и выдвинуты авторские предложения. Кроме того, изучены современные зарубежные концепции (TRM Labs) и стандарты международных организаций (ФАТФ). По результатам исследования сформулированы новые авторские определения правонарушений, связанных с криптоактивами, на национальном и транснациональном уровнях. Противоправные деяния классифицированы по их юридическим последствиям и объекту, а на основе передового зарубежного опыта теоретически обоснованы

три новых цифровых класса преступлений, связанных с криптоактивами.

Ключевые слова: криптоактив, майнинг, научная полемика, авторское определение, критерии классификации, смарт-контракт, блокчейн

THE CONCEPT, ESSENCE, AND CLASSIFICATION OF TYPES OF ILLEGAL ACTS RELATED TO CRYPTO-ASSETS

Primov Bakhtiyor Olim ugli,

Independent Researcher at the Academy of
Justice of the Republic of Uzbekistan,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. This article theoretically and practically examines the legal nature, essence, and classification criteria of illegal acts committed in the field of crypto-assets and mining. The traditional (instrumental), technocratic and economic-institutional approaches in the doctrine of criminal law are critically analyzed, and the author's proposals are put forward. Modern foreign concepts and standards of international organizations (FATF, TRM Labs) were also studied. As a result of the study, new author's definitions of crypto-offenses at the national and transnational levels have been formed. Deeds are classified according to their legal consequences and object, and three new digital classes of crypto-crimes are theoretically substantiated based on advanced foreign experience.

Keywords: crypto-asset, mining, scientific polemics, author's definition, classification criteria, smart contract, blockchain

Kirish

Har qanday yangi ijtimoiy munosabatlar sohasini jinoiy-huquqiy muhofaza qilishdan avval ushbu sohada sodir etiladigan g'ayriqonuniy qilmishlarning huquqiy tabiati va tushunchasini aniq belgilab olish talab etiladi. Jinoyat huquqi fan sifatida muayyan sohadagi ijtimoiy xavfli qilmishni konseptual tarzda tushunmasdan turib, uning elementlarini kodifikatsiya qila olmaydi. Bu borada kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar fenomeni an'anaviy jinoyat huquqi kategoriyalariga mutlaqo yangicha nazariy yondashuvlarni olib kirdi.

Raqamli makon va blokcheyn texnologiyalari rivojlanishi natijasida yuzaga kelgan qonunbuzarliklarning ijtimoiy-huquqiy tabiatini tushunish va ularga ilmiy ta'rif berish masalasida zamonaviy jinoyat huquqi olimlari o'rtasida yagona konseptual to'xtam mavjud emas. Ushbu yo'nalishdagi nazariy yondashuvlarni shartli ravishda uchta yirik oqimga ajratish mumkin.

Asosiy qism

An'anaviy (instrumental) yondashuv. Professor E.L. Sidorenko va A.V. Arxipov kabi olimlar kripto-aktivlarga oid jinoyatlar uchun alohida tushuncha yaratishga ehtiyoj yo'q deb hisoblaydilar (Sidorenko, 2021; Arkhipov, 2020). Ularning fikricha, kripto-valyuta bor-yo'g'i jinoyat sodir etishning yangi texnik vositasi (quroli) bo'lib, bunday qilmishlar o'z tabiatiga ko'ra klassik mulkiy jinoyatlar (firibgarlik, o'g'rilik) yoki kompyuter axboroti sohasidagi jinoyatlar tizimiga singib ketadi.

Texnokratik (informatsion) yondashuv. Professor I.M. Rassolov (2016) va kiberjinoyatchilik bo'yicha tadqiqotchi A. N. Lyaskalo (2019) ushbu qilmishlarni axborot xavfsizligiga qarshi qaratilgan jinoyatlarning tarkibiy qismi sifatida baholashadi. Ular kripto-qonunbuzarliklar

mag'zini raqamli kodlarning ruxsatsiz o'zgartirilishi va axborot tizimlarining buzilishi tashkil etishini ilgari suradilar.

Iqtisodiy-institutsional yondashuv. Milliy olimlarimizdan professor M.H. Rustambayev (2021) va R. Kabulovlar (202) qilmishning iqtisodiy jihatiga urg'u berib, ularni raqamli iqtisodiyot sharoitidagi yangi tipdagi iqtisodiy jinoyatlar (tadbirkorlik va moliya tizimiga qarshi jinoyatlar) sifatida tavsiflaydilar.

Biz yuqoridagi olimlarning qarashlarini chuqur hurmat qilgan holda, ularning konsepsiyalaridagi ayrim jihatlar bilan polemikaga kirishgan holda, ularni quyidagi nazariy asoslarga ko'ra xato yoki cheklangan deb hisoblaymiz.

Professor E.L. Sidorenkoning (2021) instrumental yondashuviga ko'ra, qilmishni faqat "vosita" deb baholash kriptojinoyatlarning real ijtimoiy xavfliligini susaytiradi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga 2024-yilda kiritilgan 278⁹-moddaga ko'ra, kriptovalyuta jinoyat sodir etish vositasi emas, balki jinoiy faoliyatning bevosita maqsadi va natijasidir. Mayner hech kimni aldayotgani yoki mulkini o'g'irlayotgani yo'q, u davlat nazoratidan yashirin ravishda yangi virtual qiymat (emissiya) yaratmoqda va energetika tizimiga zarar yetkazmoqda. Demak, kriptojinoyatlarni oddiy "mulkiy o'g'rilikka" tenglashtirish jinoyat elementlarining iqtisodiy tabiatini inkor etishdir.

Professor I.M. Rassolovning informatsion yondashuviga binoan, nazarimizda, kriptojinoyatlarni faqat "kompyuter tizimiga ruxsatsiz kirish" (JK 278¹-moddasi) sifatida talqin qilsak, jinoyatning asosiy obyekti – davlatning pul-kredit monopoliyasi, moliyaviy xavfsizligi va soliq tizimi chetda qolib ketadi. Litsenziyasiz kriptobirja (JK 278⁸-moddasi) tashkil etgan shaxs kompyuter tizimini buzmaydi, u sohaviy boshqaruv va moliyaviy tartibni buzadi.

Klassik "iqtisodiy jinoyat" konsepsiyasi yuzasidan professor M.H. Rustambayev (2021) va R. Kabulovlar (2023) to'g'ri ta'kidlaganidek, bu jinoyatlar iqtisodiy sohada sodir bo'ladi. Biroq ularni Jinoyat kodeksining amaldagi "Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar" tizimiga sun'iy ravishda singdirish imkonsiz. Chunki an'anaviy iqtisodiy jinoyatlar (masalan, noqonuniy tadbirkorlik – JK 188-moddasi) moddiy dunyodagi fiat pullar va ashyolar aylanmasiga moslashgan. Kriptojinoyatlar esa markazlashmaganlik va yuqori darajadagi anonimlikka asoslangan bo'lib, ular mutlaqo yangi huquqiy tabiatga ega.

Yuqorida bayon etilgan ilmiy qarashlarning qiyosiy-tanqidiy tahlili natijasida muallif tomonidan mazkur masala yuzasidan quyidagi ilmiy-nazariy pozitsiyani ilgari surish maqsadga muvofiq: kriptofinanslarga oid jinoyatlar an'anaviy mulkiy, iqtisodiy yoki kompyuter jinoyatlarining oddiy davomi emas. Bu axborot texnologiyalari va nomarkazlashgan raqamli moliya tizimi (DeFi – Decentralized Finance) kesimida paydo bo'lgan, ikkilamchi tizimli obyektga (davlatning boshqaruv tartibi va milliy moliyaviy-energetik xavfsizligiga) qarshi qaratilgan, alohida toifadagi yuqori texnologik (intellektual) jinoiy qilmishlardir. Ular o'zining virtual xususiyati tufayli Jinoyat kodeksi tizimida mustaqil dispozitsiyaviy va konseptual maqomga ega bo'lishi shart.

Olib borilgan nazariy fikrlar, qonunchilik tahlili va sud-tergov amaliyotini umumlashtirgan holda mazkur tadqiqot doirasida ushbu qilmishlarning mualliflik tushunchasi (ta'rifi) shakllantirildi:

Kripto-aktivlar aylanmasi va mayning sohasidagi jinoyatlar – shaxs (jismoniy shaxs) tomonidan nomarkazlashgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda davlat tomonidan belgilangan kripto-aktivlarni olish, o'tkazish, ayirboshlash yoxud mayning qilishning litsenziyalash va ruxsat berish tartibini qasddan buzish orqali sodir etiladigan,

milliy moliyaviy tizimning barqarorligiga, pul-kredit munosabatlari monopoliyasiga va davlatning energetika xavfsizligiga real zarar yetkazuvchi (yoki shunday zarar yetkazish xavfini tug'diruvchi), Jinoyat kodeksining maxsus qismida to'g'ridan to'g'ri taqiqlangan va jinoiy jazo tahdidi ostida bo'lgan ijtimoiy xavfli qilmishlarga (harakat yoki harakatsizlikka) aytiladi.

Mazkur ta'rifning institutsional elementlari va ilmiy yangiligi mezonlari:

- subyektiv va texnologik bog'liqlik (ta'rifda "nomarkazlashgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari"ga urg'u berilgan. Bu jinoyatning faqatgina kompyuterda sodir bo'lishini emas, balki aynan blokcheyn va taqsimlangan reyestr texnologiyasi (Distributed Ledger Technology – DLT) xususiyatiga ega ekanligini ko'rsatadi).

- blanketlilik xususiyati – mazkur tushunchada "litsenziyalash va ruxsat berish tartibini buzish" belgisining nazarda tutilganligi jinoyat tarkibining blanket xususiyatini ifodalaydi. Zero, ushbu belgi mazmunini aniqlash sohani tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar, jumladan, sohaviy regulyator (ILMA) tomonidan qabul qilingan qoidalar bilan bevosita bog'liq.

- obyektning uch tomonlama himoya tizimi (ilk bor ushbu jinoyatlarning zarar keltirish doirasi faqat mulk bilan cheklanmay, uchta ustuvor yo'nalish sifatida ko'rsatildi: *a) milliy moliyaviy barqarorlik; b) Markaziy bankning pul-kredit monopoliyasi; d) davlatning energetika xavfsizligi.* Mazkur mezon jinoyatning ijtimoiy xavflilik darajasini to'g'ri baholashga xizmat qiladi).

Shakllantirilgan mualliflik pozitsiyasi va tizimli ta'rif an'anaviy jinoyat huquqi doktrinasini raqamli makon talablariga moslashtirish imkonini beradi.

So'nggi yillarda xorijiy mamlakatlar jinoyat huquqi doktrinasida an'anaviy "kiberjinoyatchilik" tushunchasidan voz kechilib, mutlaqo yangi – "Kripto-institutsional jinoyatchilik" (Crypto-enabled and Crypto-inherent crimes) konsepsiyasi ilgari surilmoqda. G'arb va Osiyo olimlarining tadqiqotlarida ushbu jinoyatlarning tabiati bo'yicha bir nechta zamonaviy nazariy oqimlar shakllandi.

1) *nomarkazlashgan fidutsiarlik konsepsiyasi.* Ushbu olimlarning fikricha, kripto-aktivlar an'anaviy davlat suverenitetiga asoslangan fiat pul tizimiga muqobil ravishda yaratilgan "shartnomaviy ekotizim"dir. Shu bois kripto-makondagi jinoyatlar davlat belgilagan tartibni buzish emas, balki blokcheyn foydalanuvchilari o'rtasidagi "raqamli ishonch va konsensus shartnomasini" (Network Governance / Software Rules) buzish hisoblanadi (Hughes & Wright, 2025).

2) *"aqli shartnomalar"ning avtonom jinoiy subyektligi.* Ushbu nazariy maktab vakillari inson omilisiz, algoritmlar orqali avtomatik tarzda ishlaydigan "noqonuniy aqli shartnomalar" (masalan, yashirin kripto-mikserlar yoki algoritmik moliyaviy piramidalar) tomonidan yetkaziladigan zararlarni jinoiylashtirish muammosini o'rganadilar. Ular jinoiy javobgarlikni jismoniy shaxsga emas, balki algoritm muallifiga yoki tarmoq validatorlariga (kollektiv javobgarlik) yuklashni taklif qiladilar (Dayoub & Hemdani, 2025).

3) *audit izlarini yo'qotish va transchegaraviy derivativ jinoyatlar modeli.* Ushbu kiber-kriminologlar diqqatni kripto-tranzaksiyalarning "anonimlik va zanjirli transformatsiya" (Chain Hopping) xususiyatiga qaratadilar. Ularning fikricha, zamonaviy kripto-jinoyatlar klassik jinoyat tarkibidagi harakat (actus reus) va oqibat o'rtasidagi sababiy bog'lanishni uzib yuboradi, chunki aktivlar soniyalar ichida o'nlab yurisdiksiyalar va aralashtirish xizmatlari (mixing services) orqali o'tib ketadi (Nicholls & Salisu, 2026).

Biz xorij ilm-fanidagi ushbu yuqori texnologik konsepsiyalarni chuqur tahlil qilgan holda milliy qonunchilik manfaatlaridan kelib chiqib ularning ayrim fundamental jihatlariga qo'shila olmaymiz.

Jumladan, S. Hughes va N. Wrightning nomarkazlashgan fidutsiarlik konsepsiyasiga qarshimiz (Hughes & Wright, 2025). Ushbu olimlar kripto-jinoyatlarni faqat “foydalanuvchilar o'rtasidagi xususiy raqamli ishonchni buzish” sifatida talqin qilib, davlatning iqtisodiy va suveren rolini susaytiradilar. Bizning fikrimizcha, kripto-aktivlar davlat chegarasini tan olmasada, ularni ishlab chiqarish (mayning) uchun sarflanadigan resurs (elektr energiyasi) va uning oqibatida milliy moliya tizimidan chiqib ketuvchi kapital – davlatning moddiy suverenitetiga to'g'ridan to'g'ri daxl qiladi. Shu sababli jinoyat obyektini xususiy konsensus doirasida emas, balki davlatning milliy, iqtisodiy va energetik xavfsizligi tizimida baholash shart.

J. Dayoub va H. Hemdanining “aqli shartnomalar”ning avtonom jinoiy subyektligi bo'yicha qarashi, ya'ni jinoiy javobgarlikni algoritmning o'ziga yoki tarmoq validatorlari jamoasiga yuklash haqidagi fikrlar jinoyat huquqining eng muqaddas prinsipi – “shaxsiy aybli javobgarlik” (guilt-based liability) prinsipiga zid keladi (Dayoub & Hemdani, 2025). Har qanday murakkab “aqli shartnoma” ortida baribir uni yozgan, kod kiritgan yoki undan moddiy manfaatdor bo'lgan aniq jismoniy shaxs (yoki jinoiy uyushma) turadi. Jinoyat huquqi algoritmlarni emas, balki ularni yaratgan inson irodasini jinoiy javobgarlik subyekti sifatida ko'rish lozim.

Xalqaro ekspertlarning (FATF va TRM Labs) “Tezkorlik yurisdiksiyadan ustun” (Speed over Jurisdiction) tamoyiliga baho berar ekanmiz, FATF o'zining so'nggi yo'riqnomalarida kripto-jinoyatlarda hududiylik (yurisdiksiya) prinsipi o'z kuchini yo'qotganini ta'kidlaydi (McAfee, 2026). Biz ushbu fikrga amaliy jihatdan qo'shilsak-da, nazariy jihatdan davlatlarning milliy jinoyat qonunchiligi ustuvorligi saqlanib qolishi kerakligini himoya qilamiz. Xalqaro so'rovlarsiz, raqamli dalillarni masofadan turib musodara qilish (cross-border asset recovery) davlatlarning suveren huquqlarini buzmasligi lozim.

Xorijiy doktrinadagi ushbu qizg'in bahslar va jahon miqyosidagi kripto-trendlarni (masalan, sun'iy intellekt va deepfake texnologiyalari yordamida kripto-hamyonlarni o'g'irlash, nomarkazlashgan moliya – DeFi tizimlaridagi xakerlik hujumlari) inobatga olgan holda, biz kripto-jinoyatlarning zamonaviy mualliflik tushunchasini kengaytirdik:

“Kripto-aktivlarga oid transmilliy yuqori texnologik jinoyatlar – shaxs tomonidan suveren davlatlar nazoratidan tashqarida bo'lgan markazlashmagan virtual makonda anonimlik, kriptografik shifrlash va avtomatik algoritmlardan (“aqli shartnomalardan”) jinoiy maqsadlarda foydalangan holda, raqamli aktivlarning noqonuniy emissiyasi (mayning), aylanmasi va transformatsiyasini amalga oshirish orqali milliy moliyaviy tizimlarning barqarorligiga, iqtisodiy xavfsizlikka va davlatlarning energetika suverenitetiga putur yetkazuvchi, milliy va xalqaro jinoyat qonunchiligida taqiqlangan transchegaraviy ijtimoiy xavfli qilmishlardir”.

Professor M.H. Rustambayev (2021) ta'kidlaganidek, raqamli makondagi qonunbuzarliklarning xususiyati shundaki, ular moddiy shaklga ega bo'lmagan virtual obyektlar bilan bog'liq bo'lib, ijtimoiy xavflilik darajasi an'anaviy iqtisodiy qonunbuzarliklardan ancha yuqori turadi. Buning sababi ushbu qilmishlarning geometrik progressiya tezligida sodir etilishi va davlat chegaralarini tan olmasligidir.

Ilmiy doiralarda kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlarning huquqiy tabiati ustida jiddiy nazariy bahs-munozaralar (polemika) davom etmoqda.

Birinchi yondashuv vakillari (masalan, E.L. Sidorenko (2021)) kripto-jinoyatlarni alohida turdagi jinoyatchilik sifatida ajratishni rad etadilar. Ularning fikricha, kripto-aktivlar bor-

yo'g'i jinoyat sodir etishning yangi quroli yoki vositasi (instrumentum sceleris) hisoblanadi. Ya'ni firibgar fuqaroning pulini plastik kartasidan yechib oldimi yoki kripto-hamyonidan bitkoinini o'g'irladimi, buning qilmish tabiati uchun farqi yo'q – ikkalasi ham oddiy mulkiy jinoyatdir.

Biz ushbu yondashuvga quyidagi asoslarga ko'ra qat'iy qarshi chiqamiz:

- kripto-aktivlar aylanmasida qonunni buzish faqat o'zganing mulkini olib qo'yish bilan cheklanmaydi. Masalan, litsenziyasiz kripto-birja (provayder) tashkil etgan shaxs hech kimning mulkini o'g'irlayotgani yo'q, u iqtisodiy munosabatlarning qonuniy tartibini buzmoqda.

- mayning faoliyatini ruxsatsiz amalga oshirish umuman mulkiy jinoyatlar tarkibiga kirmaydi. Bu iqtisodiy faoliyat yuritish va tabiiy resurslardan (elektr energiyasidan) foydalanish sohasidagi maxsus raqamli jinoyatdir.

Shu sababli ikkinchi yondashuv vakillari (jumladan, R. Kabulov (2023) va I.M. Rassolov (2016)) kripto-aktivlarga oid qonunbuzarliklarni "yuqori texnologik iqtisodiy jinoyatlar" sifatida mustaqil tizimga ajratish zarurligini ilgari suradilar. Biz ushbu ikkinchi konsepsiyani to'liq qo'llab-quvvatlaymiz. Kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar axborot va moliya huquqi kesimida paydo bo'lgan, klassik jinoyat huquqi dogmalarini inkor etuvchi maxsus transformatsiyalashgan qilmishlar tizimidir.

Ilmiy tadqiqotning tizimlilikini ta'minlash va huquqni qo'llash amaliyotiga qulaylik yaratish maqsadida kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlarni bir nechta mezonlar bo'yicha tasniflashni taklif etamiz.

1) Yuridik oqibati va ijtimoiy xavflilik darajasiga ko'ra:

Ma'muriy huquqbuzarliklar (MJtK 155⁴- va 175⁸-moddalari) – jismoniy shaxslar tomonidan kripto-aktivlarni qonunga xilof ravishda sotib olish, o'tkazish yoki ayirboshlash, agar ushbu qilmish birinchi marta sodir etilgan va tizimli (sanoat) xarakterga ega bo'lmasa hamda ko'p miqdorda zarar keltirmagan bo'lsa.

Jinoiy qilmishlar (JK 278⁸- va 278⁹-moddalari) – ma'muriy jazo qo'llanganidan keyin bir yil ichida qayta sodir etilgan, uyushgan guruh tomonidan, ko'p yoki juda ko'p miqdordagi zarar yoxud yashirin (anonim) mayning shaklida sodir etilgan ijtimoiy xavfli qilmishlar.

2) Qilmishning yo'naltirilgan obyekti va iqtisodiy mazmuniga ko'ra:

litsenziyalash va reguliator tartibiga qarshi qilmishlar – qonuniy ruxsatnoma va litsenziya olmasdan turib kripto-birjalar, kripto-do'konlar yoki P2P maydonchalarini tashkil etish (xizmatlar provayderi sifatida noqonuniy faoliyat yuritish) kiradi.

raqamli emissiya va energetika sohasidagi qilmishlar (mayning jinoyatlari) – belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tmasdan, energiya tizimiga zarar yetkazgan holda yoki yashirin (anonim) tarzda kripto-valyutalarni generatsiya (ishlab chiqarish) qilish.

kripto-aktivlardan vosita sifatida foydalaniladigan umumiy jinoyatlar – kripto-aktivlar yordamida jinoiy daromadlarni legallashtirish (money laundering), narkotik moddalarni yashirin sotish (darknetdagi operatsiyalar), firibgarlik (kripto-piramidalar tashkil etish), tovlamachilik va terrorchilikni moliyalashtirish.

O'zbekiston qonunchiligi rivojlanishining hozirgi bosqichida kripto-aktivlarga oid noqonuniy qilmishlarning turlari Jinoyat va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodekslarda qat'iy chegaralab qo'yilgan.

1. Litsenziyasiz provayderlik faoliyatini yuritish (JK 278⁸-moddasi). Bu qilmishning mohiyati davlatning kripto-aktivlar bozoridagi monopoliyasini himoya qilishdir. Qonun hujjatlariga ko'ra, O'zbekistonda faqat Istiqbolli loyihalar milliy agentligidan (ILMA) litsenziya olgan milliy provayderlar faoliyat yuritishi mumkin. Chet el kripto-birjalarida (masalan,

Binance, Bybit) mahalliy rezidentlarning ILMA ruxsatisiz to'g'ridan to'g'ri savdo qilishi yoki yashirin kripto-do'kon ochishi ushbu qilmish turini tashkil etadi.

2. Ruxsatsiz va anonim mayning (JK 278⁹-moddasi). Qonunchilik mayning faoliyatini ikkita shart bilan legallashtirgan: faqat yuridik shaxslar shug'ullanishi mumkin va ular quyosh fotoelektr stansiyalaridan (muqobil energiyadan) foydalanishlari shart. Agar jismoniy shaxs o'z uyida yoki yashirin omborxonada davlat elektr tarmog'iga ulanib mayning qilsa, bu qonunga xilof qilmishning eng xavfli turi – yashirin mayning deb topiladi.

O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi ma'lumotlariga ko'ra, birgina 2023-yilning o'tgan davrida elektr energiyasini o'g'irlash orqali mayning faoliyatini amalga oshirish bo'yicha 26 ta holat aniqlangan. Ushbu holatlarda 58,2 mlrd so'mlik 29 mln kVt-soat elektr energiyasi talon-toraj qilinib, 29 nafar shaxsga nisbatan Jinoyat kodeksining 169-moddasi (O'g'rilik) bilan jinoyat ishlari qo'zg'atilgan. (Gazeta.uz, 2023). Jumladan, Navoiy viloyati Karmana tumanidagi qurilishi yakunlanmagan binoda o'rnatilgan 452 ta mayning qurilmasi orqali 10 oy davomida qariyb 5,5 mln kVt-soat elektr energiyasidan noqonuniy foydalanilib, davlatga 24,4 mlrd so'm zarar yetkazilgan. Ushbu raqamlar noqonuniy mayning amaliyotida davlat manfaatlariga jiddiy moddiy zarar yetkazayotgan kripto-qonunbuzarlik turlaridan biri ekanligini ko'rsatadi.

Kripto-aktivlar aylanmasi o'zining tabiatiga ko'ra transchegaraviy xususiyatga ega bo'lib, milliy chegaralar va an'anaviy suveren yurisdiksiya doirasida cheklanib qolmaydi. Shu sababli O'zbekiston Respublikasining kripto-aktivlarga oid jinoyat qonunchiligini rivojlantirish va tizimlashtirishda ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini qiyosiy-huquqiy metod vositasida tadqiq etish fundamental ahamiyat kasb etadi. Xalqaro amaliyotni o'rganish nafaqat milliy qonunchilikdagi bo'shliqlarni aniqlash, balki transmilliy kiberjinoyatchilikka qarshi kurashda xalqaro huquqiy hamkorlik mexanizmlarini sozlash imkonini beradi.

Jahon amaliyotida kripto-aktivlarni jinoiy-huquqiy tartibga solish bo'yicha bir-biridan farq qiluvchi uchta asosiy model shakllangan.

Anglo-amerika modeli (AQSH, Buyuk Britaniya) – pretsedent huquqiga va kripto-aktivlarni qimmatli qog'ozlar (Securities) sifatida kvalifikatsiya qilishga asoslangan qat'iy nazorat modeli (18 U.S.C. § 1960, 1992; Financial Conduct Authority, 2026).

Yevropa va Osiyo rivojlangan davlatlari modeli (YI, Singapur, Janubiy Koreya) – maxsus kodifikatsiya qilingan sohaviy qonunchilik va raqamli litsenziyalash tizimi orqali jinoiy sanksiyalarni qo'llovchi tizimli model (European Parliament & Council of the European Union, 2023; Republic of Singapore, 2020a; Republic of Korea, 2024).

Cheklovchi/Repressiv model (Xitoy va boshqalar) – kripto-aktivlar aylanmasi va mayning faoliyatini butunlay taqiqlash va qonunbuzarlarni to'g'ridan to'g'ri og'ir iqtisodiy jinoyatlar bo'yicha jazolash modeli (Mazur, 2025).

O'zbekiston qonunchiligi o'z xarakteriga ko'ra ikkinchi modelga (Yevropa va Singapur tajribasiga) yaqin turgani bois ushbu yurisdiksiyalarni batafsil solishtirish maqsadga muvofiq.

Yevropa Ittifoqi makonida 2023–2024-yillarda to'liq kuchga kirgan MiCA (Markets in Crypto-Assets) reglamenti kripto-aktivlar bozorini tartibga soluvchi dunyodagi eng yirik va mukammal normativ hujjat hisoblanadi (European Parliament & Council of the European Union, 2023). Mazkur reglament kripto-aktivlarni uchta asosiy turga (ART – aktivlar bilan ta'minlangan tokenlar, EMT – elektron pul tokenlari va umumiy foydalanish tokenlari) ajratgan holda, ularning noqonuniy aylanmasi uchun jinoiy javobgarlik mezonlarini belgilaydi.

YI davlatlari (xususan, Germaniya va Fransiya) jinoyat qonunchiligining MiCA bilan implementatsiyasi o'ziga xos jihatlarga ega.

Insayderlik va bozorni manipulyatsiya qilish (Market Abuse) (European Parliament & Council of the European Union, 2023). O'zbekiston Jinoyat kodeksining 278⁸-moddasida faqatgina "litsenziyasiz faoliyat yuritish" jinoiylashtirilgan bo'lsa, YI qonunchiligida kripto-bozorda soxta axborot tarqatish, narxlarni sun'iy ravishda oshirish (Pump and Dump sxemalari) va insayderlik ma'lumotlaridan foydalanib kripto-aktiv savdosini amalga oshirish og'ir iqtisodiy jinoyat hisoblanadi.

Proporsionallik prinsipi. YI yurisdiksiyasida jinoiy javobgarlik zarar miqdoriga emas, balki tizimning barqarorligiga yetkazilgan xavf darajasiga qarab belgilanadi. Litsenziyasiz kripto-xizmat ko'rsatgan yuridik shaxslarga yillik aylanmasining 12,5 foizigacha miqdorda jinoiy jarimalar qo'llanadi.

Bizning fikrimizcha, O'zbekiston Jinoyat kodeksiga 278⁸-moddani kiritishda YIning faqatgina litsenziyasizlik elementi olingan bo'lib, kripto-bozorning ichki manipulyatsiyalari (fuqarolarni aldovchi soxta tokenlar chiqarish – Scam loyihalar) e'tibordan chetda qolgan. Bu esa milliy qonunchilikni MiCA standartlari asosida kengaytirishni talab qiladi.

AQSH jinoyat-huquqiy doktrinasida kripto-aktivlarga oid jinoyatlarni kvalifikatsiya qilishda o'ta original yo'ldan borgan. Federal qidiruv byurosi (FBI) va Qimmatli qog'ozlar va birjalar bo'yicha komissiyasi (SEC) kripto-aktivlarni "investitsiya shartnomasi" (Investment Contract) deb baholaydi. Bunda 1946-yildagi AQSH Oliy sudining pretsedenti – "Xaui testi" (Howey Test) qo'llanadi (Cornell Law School Securities Law Clinic, 2024). Agar kripto-loyiha fuqarolardan pul yig'ib, ularga kelajakda foyda va'da qilsa, u qimmatli qog'oz hisoblanadi.

AQSH Jinoyat kodeksi (US Code, Title 18) doirasida kripto-jinoyatlar quyidagicha tasniflanadi:

pochta va sim orqali firibgarlik (Wire Fraud) – agar jinoyatchi kripto-aktivlarni olish uchun internet tarmog'idan foydalangan holda firibgarlik qilsa, u maxsus kripto-modda bilan emas, balki 20 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish jazosini nazarda tutuvchi "Wire Fraud" moddasi bilan jazolanadi (18 U.S.C. § 1343, 1952).

Litsenziyasiz pul o'tkazish tizimini yuritish (Unauthorized Money Transmitting) – davlat ro'yxatidan (FinCEN) o'tmasdan kripto-ayirboshlash (P2P operatorligi) bilan shug'ullanish to'g'ridan to'g'ri og'ir jinoyat hisoblanadi va u yerda hech qanday ma'muriy preyarditsiya mavjud emas (18 U.S.C. § 1960, 1992).

AQSH tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli jinoyatlarga qarshi kurashishda moddalarning qat'iy formal tarkibli bo'lishi tezkorlikni ta'minlaydi. O'zbekiston Jinoyat kodeksidagi ma'muriy preyarditsiya tizimi esa AQSH tajribasi fonida jinoyatchiga raqamli dalillarni o'chirib tashlash uchun vaqt beruvchi liberal ortiqchalik bo'lib tuyuladi.

Osiyo qit'asida Singapur va Janubiy Koreya kripto-qonunchilik rivojlanishi bo'yicha yetakchi o'rinlarni egallaydi. Singapurning "To'lov xizmatlari to'g'risida"gi qonuni (Payment Services Act – PSA) kripto-aktivlarni "Raqamli to'lov tokenlari" (Digital Payment Tokens – DPT) sifatida tasniflaydi (Republic of Singapore, 2020a). Singapur jinoyat huquqi tizimida litsenziyasiz DPT xizmatlarini ko'rsatganlik uchun nafaqat jismoniy shaxslar, balki raqamli platformaning egasi bo'lgan yuridik shaxslar ham mustaqil jinoiy javobgarlik subyekti (Corporate Liability) sifatida baholanadi. O'zbekistonda esa jinoiy javobgarlik faqat jismoniy shaxslarga xosdir.

Janubiy Koreyaning “Virtual aktivlarni himoya qilish to’g’risida”gi Qonuni (2024-yil) dunyoda birinchilardan bo’lib kripto-aktivlarni noqonuniy o’zlashtirganlik uchun jazoni yetkazilgan zarar miqdoriga qarab umrbod ozodlikdan mahrum qilishgacha kuchaytirdi (agar zarar 5 milliard vondan ohsa) (Republic of Korea, 2024). Bundan tashqari, Janubiy Koreya Jinoyat-protsessual kodeksida blokcheyn tarmog’idagi “aqlli shartnomalar”ni (Smart Contracts) masofadan turib bloklash va virtual mulkni xatlashning maxsus raqamli instituti yaratilgan.

O’zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchiligi rivojlanishining keyingi bosqichida xorij tajribasidan kelib chiqib quyidagi islohotlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

- Jinoyat kodeksi 278⁸-moddasidan ma’muriy preyuditsiya institutini chiqarib tashlab, sohaviy litsenziyasiz yirik tijoriy faoliyat yuritishni to’g’ridan to’g’ri jinoiy tarkibga o’tkazish (AQSH va Singapur tajribasi asosida);

- kripto-aktivlar bozorida insayderlik ma’lumotlaridan foydalanish va soxta raqamli tokenlar chiqarish orqali bozorni manipulyatsiya qilganlik uchun alohida jinoiy javobgarlik normasini kiritish (YI davlatlari va MiCA tajribasi asosida);

- Jinoyat-protsessual kodeksiga blokcheyn tarmog’idagi virtual aktivlarni tergov davrida masofadan turib xatlash (muzlatish) va davlat foydasiga musodara qilishning protsessual tartibini singdirish (Janubiy Koreya tajribasi asosida).

Eng zamonaviy xorijiy ilmiy adabiyotlar va Yevropa Ittifoqining MiCA reglamenti talablaridan kelib chiqib, kripto-jinoyatlarni milliy qonunchilik uchun quyidagi uchta yangi nazariy sinfga (klasslarga) ajratishni taklif etamiz:

1. Raqamli infratuzilmaga qarshi jinoyatlar

Bu guruhga blokcheyn texnologiyasi va kripto-bozor mavjud bo’lmasa, sodir etilishi texnik jihatdan mumkin bo’lmagan jinoyatlar kiradi (litsenziyasiz kripto-nodlar (validatorlar) faoliyati, anonim va ruxsatsiz mayning firmalari, “aqlli shartnomalar” kodiga zararli algoritmlar kiritish orqali tarmoqni bloklash yoki sun’iy ravishda yangi soxta tokenlar (Scam/ Meme coins) chiqarib bozorni manipulyatsiya qilish).

2. Kripto-aktivlardan moliyaviy vosita sifatida foydalaniladigan jinoyatlar

An’anaviy iqtisodiy jinoyatlar bo’lib, ularning tezligi va yashirinligini ta’minlash uchun kripto-aktivlar pul o’rnida ishlatiladi (raqamli mikserlar va nomarkazlashgan birjalar (DEX) orqali jinoiy daromadlarni global legallashtirish, kiber-tovlamachilik (Ransomware) uchun to’lovni kriptovalyutada talab qilish, sanksiyalarni aylanib o’tish maqsadida nazoratsiz transchegaraviy kripto-kanallar tashkil etish).

3. Sintetik va ko’p qirrali raqamli jinoyatlar

Sun’iy intellekt (AI) va kripto-aktivlarning qo’shilishi natijasida paydo bo’lgan eng xavfli jinoyatlar turi (sun’iy intellekt (Deepfake) yordamida shaxsning biometrik ma’lumotlarini soxtalashtirib, KYC (mijozni tanish) tizimlarini aylanib o’tish va noqonuniy kripto-hamyonlar ochish; AI-botlar yordamida birjalarda kripto-aktivlar narxini sun’iy manipulyatsiya qilish (AI-driven pump schemes)).

Xulosa

Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar tushunchasi an’anaviy jinoyat elementlaridan tubdan farq qiluvchi yangi raqamli jinoyatchilik fenomenidir. Ushbu qilmishlarni to’g’ri tasniflash (litsenziyalashga qarshi, mayningga oid va umumiy kiberjinoyatlar) tergov va sud organlariga qilmishning ijtimoiy xavflilik darajasini aniq baholash va jinoyatlarni to’g’ri kvalifikatsiya qilish imkonini beradi. Qonunchilikda

ushbu tushunchalarning yanada tizimlashtirilishi raqamli makonda iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashning eng muhim kafolatidir.

Sohaviy qonunchilik va jinoyat huquqi doktrinasining integratsiyasidan kelib chiqib, biz "kripto-aktivlar aylanmasi va mayning sohasidagi qonunga xilof qilmish" tushunchasiga quyidagicha mualliflik ta'rifini berishni lozim deb topdik:

"Kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmish – bu shaxs tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan yoki foydalanmagan holda, davlat tomonidan belgilangan kripto-aktivlarni olish, o'tkazish, ayirboshlash, xizmatlar provayderi faoliyatini yuritish yoxud mayning qilish tartibini buzishga qaratilgan, iqtisodiy xavfsizlik, pul-kredit tizimi monopoliyasi va energetika barqarorligiga zarar yetkazuvchi (yoki zarar yetkazish xavfini tug'diruvchi), Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi yoki Jinoyat kodeksida to'g'ridan to'g'ri taqiqlangan aybli va huquqqa xilof harakat yoki harakatsizlikdir".

REFERENCES

- 18 U.S.C. § 1343. (1952). *Fraud by wire, radio, or television*. Legal Information Institute. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1343>
- 18 U.S.C. § 1960. (1992). *Prohibition of unlicensed money transmitting businesses*. Legal Information Institute, Cornell Law School.
- Arkhipov, A. V. (2020). Tsifrovye obyekty kak predmet khishcheniya [Digital objects as a subject of theft]. *Criminal Law*, (6), 16–23.
- Cornell Law School Securities Law Clinic. (2024, December). *Howey test*. Legal Information Institute. https://www.law.cornell.edu/wex/howey_test
- Dayoub, J., & Hemdani, H. (2025). The (mis)use of cryptocurrencies by criminal organizations: A systematic literature review. *Journal of Financial Crime Policy*, 8, 45–61.
- European Parliament & Council of the European Union. (2023). Regulation (EU) 2023/1114 of 31 May 2023 on markets in crypto-assets (MiCA). *Official Journal of the European Union*, L 150, 40–154.
- Financial Conduct Authority. (2026, June 30). *FCA sets landmark crypto rules to cement the UK's place as a global hub*. <https://www.fca.org.uk/news/press-releases/fca-sets-landmark-crypto-rules-cement-uks-place-global-hub>
- Gazeta.uz. (2023, December 5). *Yil boshidan beri noqonuniy mayning bilan shug'ullangan 29 kishi ushlandi* [29 people engaged in illegal mining were detained since the beginning of the year]. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/12/05/mayning/>
- Hughes, S., & Wright, N. (2025). Digital assets and criminal jurisdiction: Challenges in the blockchain era. *Journal of Cyber Crime & Law*, (14), 112–128.
- Kabulov, R. (2023). *Iqtisodiy jinoyatlarni kvalifikatsiya qilish muammolari* [Issues of qualification of economic crimes]. TSUL Publ.
- Lyaskalo, A. N. (2019). *Kriptovalyuta kak predmet i sredstvo prestupleniya* [Cryptocurrency as a subject and means of crime]. In *Ugolovnoye pravo: strategiya razvitiya v XXI veke: materialy XVI Mezhdunarodnoy konferentsii* [Criminal Law: Development Strategy in the 21st Century: Proceedings of the 16th International Conference] (pp. 87–92). Higher School of Economics.
- Mazur, A. (2025, July 3). *Pravovoy rezhim kriptovalyut v Kitae* [Legal regime of cryptocurrencies in China]. GSL Law & Consulting. <https://gsl.org/ru/press-center/press/pravovoj-rezhim-kriptovalyut-v-kitae/>

McAfee, J. P. (2026, February 23). *From wallet to wallet: A forensic guide to monitoring crypto transactions*. McAfee Institute. <https://www.mcafeeinstitute.com/blog/from-wallet-to-wallet-a-forensic-guide-to-monitoring-crypto-transactions>

Nicholls, A., & Salisu, S. (2026). Forensic analysis of cryptocurrencies and blockchain forensics. *ResearchGate Legal Publications*, (3), 89–104.

Rassolov, I. M. (2016). *Pravo i kiberneticheskoe prostranstvo* [Law and cyber space] (2nd ed.). Moscow Bureau for Human Rights.

Rassolov, I. M. (2020). *Informatsionnoe pravo* [Information law]. Moscow City University.

Republic of Korea. (2024). *Act on the Protection of Virtual Asset Users*. Korea Legislation Research Institute.

Republic of Singapore. (2020a). *Payment Services Act 2019 (No. 2 of 2019)*. Singapore Statutes Online.

Republic of Singapore. (2020b). *Penal Code 1871*. Singapore Attorney-General's Chambers. <https://sso.agc.gov.sg>

Rustambayev, M. H. (2021). *O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi kursi. 2-tom: Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar* [Course of Criminal Law of the Republic of Uzbekistan. Vol. 2: Crimes in the sphere of economy]. Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan.

Sidorenko, E. L. (2021). Ugolovno-pravovoy status kriptovalyuty: mirovoy opyt i rossiyskiye realii [Criminal law status of cryptocurrency: World experience and Russian realities]. *All-Russian Criminological Journal*, 15(2), 180–192.

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)